

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי בר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

פרשת וירא

שנת תשע"ב

א. בלי יקר.

פרק יח' פסוקים כג', כו', כט' :

כג) וַיֵּשֶׁב אַבְרָהָם וְגו'. להיות שאמר ה' בפצצתה וגו' עשו פלה משמע בשתקה מכרעת מדת הדין פלה לכל, והגם שישנם לקצת מהם צדיקים, לזה אמר האף תספה וגו'. ולו יהיה שכונתו לומר שתעשה אפן למלט הטובים שבהם כמו שעשה ללוט שהוציאו החוצה עורכי טוען על זה אולי יש שעור חמשים צדיקים, האף תספה הרשעים ולא תשא בעבור הנ'. ולא תוציא הרשעים מקרבה, והוא שדקדק לומר אשר בקרבה ואמרו חללה לך וגו' להמית צדיק כנגד חלקה ראשונה שאמר האף תספה, אבל חלקה ב' שבקש להציל צדיק ורשע אינו אלא בקשת רחמים אולי יתעשת ה' לו ולא יעמיד קו הדין עד קצה האחרון. ואמרו והיה בצדיק וגו' פרוש בשתמית צדיק והיה בהשואה אצל הנבראים יחד בצדיק כרשע בהדרגה אחת ולא ישמרו להצטרף, ומה שאמר פעם ב' חללה לך כנגד חלקה ב' אם לא יתרצה לשא למקום בעבור חמשים ויאבד כל הרשעים חללה וגו' פרוש אחר שקבר גשבע מעבר מי נח גלה ודעתו כי לא יעמיד קו הדין עד קצה האחרון. ועין בפרשת נח (ט' י"א) מה שקמתי בפרוש פסוק ונקמתי ומשם תשכיל פונת אברהם

כו) וַיֵּאמֶר ה' אִם אֶמְצָא וְגו'. השיב על שאלה אחרונה ומכל שכן שלא ימית צדיק, וצא ולמד משליחות לוט הגם שלא היה צדיק אלא למען אברהם קרובו: כח) אֲוִלַי יִתְּסְרוּן וְגו'. פרוש כי הוא צדיקו של עולם מצטרף לעשרה הצריכים לכל כרף יקרף: כט) וַיִּסַּף עוֹד לְדַבֵּר אֵלָיו. טעם אמרו ויסף גם אמרו תכת אליו. פרוש הוסיף להתפלל בגדר הראשון עצמו שהאדון הוא המשלים אלא שיהיה הצורף במנן הכרפים כי הוא ישלים כרף א' מה', ולזה דק לומר אליו כי הגנה זו היא בהגנתו יתברך:

בטענתו:

אלות

1. מה האלה שרשנו מנסה להשיב עליה בתחילת הקטע הראשון?
2. איך הוא מסביר את דבריו של אברהם בהתאם לכמה אפשרויות בטענות?
3. מתי וכמה ביקש רחמים?
4. מהי תשובתו של הקב"ה בפסוק כו'?
5. למה ניצל לוט?
6. מה מוסיף ואבאר שרשנו בכירושו לפסוק כח'?
7. מה הפציה בפסוק כט' ומה מצנהו?

פרק בא' פסוקים יד'-כז':

(יד) שם ער שכמה. את הממת ללות שפמות. ע"ד והמעני תמת ידי. אזל לא מדל
 הלדיק ממת להס די מחסורם, כמחמם ז"ל ויהי חלפי את הגער לרבות שמוריו גמליו וסועליו,
 ולכן לא חסר לה דבר זולתי המים צמעותה צמדצר (רע"ס). ואמר תחלה לשון נתינה כי הלחם
 והמים מדעתו נתן לה, ואח"כ לשון שימה להורות על סדר ואופן הנחתו על השכס דוקא, ככל
 לשון שימה שיטתם על הסדור והערכה כמ"ס צקוף פקודי. ואמר אח"כ ואת הילד, אינו מוסב על
 הנתינה כי בן האמה הוא ומעלמו שלה הוא ללכת אמה, אזל מוסב על השימה, דלסקנת פלישות
 גופו לא היה יכול ללכת צנגליו כדעת רבותינו: והרמז"ן כי ואת הילד נמשך למעלה ויתן אל הגר
 וגו' את הילד ח"כ לשון המקרא אינו מוסדר: (טו) את הילד. אם ציוס הגמל את ילמק הוא
 כפסומו וכדעת רבנן ציוס שגמל מחלב היה ישמעאל אז, כצן ט"ו שנים ולרצ אחא דיוס הגמל
 הוא ציוס שגמל מילר הרע והיינו צנתה י"ג לילמק, ח"כ היה ישמעאל אז צן כ"ז שנה. ואמאי
 קראו ילד? לפי שמחמת חולשתו וחליו נעשה כילד שאין צמו לנענע חצריו להלון מעלמו ולרץ
 להנשא על שכס אמו (עיי' צרבה וצפי ידי נשה צסס רש"י) אמנם מלחטו שס ילד גם לצן חרצעים,
 שנחמר (מ"ח י"ב י"ג) ויועץ את הילדים אשר גמלו אמו. ורפנעס צמלכו היו צן מ"ח שנים
 כמזכר (שס י"ד כ"ח): (כ) רבה קשת. רונה הוא תואר השס, ונפול על מורה חלים גם על
 משליך חננים, לכן תאר אותו פעס חמרת ואמר כי הוא קשת, המורה חלים צקשת, קשת הוא
 האומנות דוגמת גנב (רו"ה): (כג) השבעה ל"י. אחרי שילדה שרה ואמרו מלכי הארץ צודאי יקיים
 הקצ"ה שנועתו לחצרהס מה שצבטימו לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מלרים וגו' לכן השתדל
 חצימלך לכרות עמו צרית: ולניני. חרנימו וצנני, בין הוא לשון שרה ושליט ונעצור שהצן קס
 תחת חציו לשליו צנכסיו לכן נקרא הצן בין (רש"י חללים ע"צ משלי כ"ט): (כז) צאן ובקר.
 כשהציב חצימלך את שרה נתן לחצרהס גם עבדים ושפמות, וחצרהס כלן לא נתן לו נפש אדם,
 כי כלס היו תחת כנפי השכינה (רל"ט):

אלוה

1. צל אינה פציות מנסה פרשנו לצנות בדבריו צל ססוק יד'?
2. איך הוא מתייחס לישאצאל כאן?
3. מה הפציה צע "הילד" ואיך הוא סותר זאת?
4. למה ומתי ביקש אבימלך מאברהם שישאצאל?
5. מה הקושי בקשר לנין ומהי תשובתו?
6. פרשנו מחיין ססוק כז' שנינו מהתנהלות אברהם לצומת אבימלך ומה שנינו כלכלי או רצוני?

* * *

ג. רש"ר הירש.

פרק בא' פסוקים כב'-כד':

(כב-כד) ויהי בעת ההוא, כאשר שלח
 אברהם מאליו את בנו הבכור, וכל עתיד
 ביתו הושחת על יצחק הקטן, שנגמל זה עתה —
 ויבא אבימלך, מלכה של הארץ, עם
 שר צבאו אל אברהם. הללו מבקשים ממנו
 שישבע שלא יפר אמונים לו, למלך, ולא לדור השני
 והשלישי, — ולא עוד אלא שיעשה חסד עמו ועם
 הארץ, כחסד אשר עשיתי עמך! גלוי
 וברור שאין אבימלך מדבר פה עם אברהם כעם אחד
 האנשים, שאין כוחו אתו אלא בימי חייו, ואשר בתור
 שכוח לעולם אין בידו לגרום לארץ מטוב ועד רע.
 גלוי וברור לפניו שהוא משווה לנגד עיניו עתידו של
 זרע אברהם, עת יתיצב הוא כעם לנוכח עמו, אם
 כידוים אם כאויבים. קיצורו של דבר — כל המעמד
 הזה לא יתואר אלא מתוך הנחה שלאוני אבימלך
 הגיעה ידיעה על אודות ההבטחות שנאמרו לאברהם,
 והתקוות שמילאו את לבו; ועתה בא אבימלך להבטיח
 לעצמו ולארצו, לעתיד לבא, את חינו של עם זה
 שעתיד לקום, וזאת על יסוד התחייבותו של אביהם
 הראשון כלפיו.

זירא

מאידיך, שוב אנו רואים פה, באיזו מידה גדולה של אימון התייחסו בני הדור אל חינוך בית אברהם, ובטחו בבנים ובבני-בנים שיכבדו את דבר הזקן. אופייני הדבר, שאבימלך דורש שבועה כזאת מאברהם, אך הוא עצמו אינו מעז לערוב בעד צאצאיו; די לו בהיתר-מגורים שנתן לאברהם, ושכנראה ניתן לעתים רחוקות, ותמורתו תבע הבטחה כזאת לדורות הבאים. אף אברהם כנראה לא החשיב שבועה נגדית כזאת מצדו של אבימלך עבור יורש כסאו, ולא טרח להוציאה ממנו. מן הסתם ידע, מה קטן ערכן של בריתות-שבועה כאלה מחוץ לעולמו של אברהם. בני אברהם לעולם לא יקלו ראש לגבי חוזים ובריתות אשר יכרתו אף בהגיעם למעמד של מדינה ואומה, ועוד בימי בית שני, כאשר נפל עוד בגורלנו הכבוד להיות מדינה בין מדינות, נודעה ארץ יהודה לתהילה בשל האמונים ששמרה לדברה ולשבועתה.

נקודת-ראות זו מוסיפה משנה משמעות לעובדה, שדוקא בעת ההיא באה הצעתו של שר המדינה לפני אברהם, מיד לאחר שילוחו של ישמעאל, ובהקשר אחד עם סיפור המעשה שלאחר מכן, מעשה המביא את חיי אברהם למרום פיסגתם. ישמעאל איננו, ואברהם — ישיש בקץ חייו. העתיד כולו מושגת על ילד שזה עתה נגמל משדי אמו. עדיין מתנדנד הוא בעריסתו, ואתו — העם העתידי לקום, ואברהם כבר רואה בקיום ההבטחה. כבר ניגש שר המדינה אל עריסתו של יצחק על מנת לכרות ברית לעתיד לבא, ובציפיה לקראת גדולתו של העם העתידי לקום, — וברגע זה פונה ה' אל אברהם ואומר: "קח נא את בנך וגו', העלה לי לעולה את בנך זה, את יחידך, ואתו — את העתיד כולו. —

אלות

1. **קטצ זה מתלף כרשנו כמרחיק ראות מפחית מדינות ורציונות את כל הקורה לאברהם ואח"כ לכל האפות, מה מדריכו כק?**
2. **תיאור בית אברהם, לכן על סף אותו וחיוןק בצריסה בא להכדיף את חשיבות האירוע איך ולמה?**
3. **מה רצה אלימלך ואיך התייחס לזה אברהם?**
4. **איזה חשיבות יש לציין המוצר המדויק של אירוע זה בין אירועים חשובים שונים?**
5. **מנין לו יחסו של אברהם לפסוצת אלימלך?**
6. **מה רוצה כרשנו ללמדנו על התנהגות מלכי ישראל בימי בית שני?**

* * *

ד. מדרשי תורה להקדוש ר' אנשלמה האשתורקי הי"ד.

פרק בא' פסוק בג': ועתה השבעה לי באלהים אשר אתה נשען עליה לכל השקור לי ולבני ולבני בני כו'. אמר בתי, מלעשות לי המזב אשר הובל. נחמד אשר עשיתי עמך העשה עמך כאשר ברא השמים כיניתי שיהא לא השדי ביה קלא (כך ציב עיב): וכאשר ראה אברהם כי עדין שומא בלבו מה שאמר, שב אברהם להתוכח עמו ולאמח לו מה שאמר רק אין יראת אלהים במקום הזה (בראשית כ' י"א) ביתר הכריז ואמחם על דבר הנול והחמם הנעשה עמו על אדותו באר המים אשר נולו עבדיו ואין הולח מהם עליו וכי יד השופטים והמנהגים כסעל דהא ידעי ושחקי, וכאשר היה יוצא מדבריו כי גם הסלך פושע בזה התנצל אבימלך באריכה בעדו ובעד השופטים ואמר על עצמו לא ידעתי מי עשה את הדבר הזה, ואמר על השופטים ונס אתה לא הגדת לי כי אלו הגדת לי היית סודיץ לשופטים והם יעשו משפט, ואמר עוד ונס אנכי לא שמעתי שעבדי יחזיקו בשום נול ובבאר אשר חפרתם. כי לא ידעתי שיהיה שם באר בלתי היום, וכל זה להסליף שאם היתה לו שום ידיעה בזה היה מענישם אעים שלא היה אדם מתרעם על זה. וברתו שם ברית על קיום הארבה כיניתי ועל חזרת הבאר, לזה קראו לבקום שהוא באר שבע כי שם נשבעו שניהם, וזה להעיר על השבועה, או מצד השבועה שנשבע אבימלך שלא ידע ולא הוטר לו ולא שמע דבר מהבאר איך) מצד השבע הכבשות שלקח סידו להיות לו לעדה, ואולי היה ישבע כבשות בעבור היות ימי השבועה ימים וחודים חלילה רצה אברהם קיום דבר יום ביומו מהשבע כבשות, כבשה ליום להודות שאמר יום אחר לבד לא יהיה חלק לרועים שלו ולעבדיו כאותו באר ולא בשאר הבארות שהאר:

אלות

1. **איך כרשנו מפין את מהות הפסוצה שביקש אלימלך מאברהם?**
2. **איך אברהם התייחס לפקשתו של אלימלך ומה היו טענותיו כלפיו?**
3. **מה היתה תשובת אלימלך לכל זה?**
4. **הפרית הנה על שני דברים, מה הם ומה ההבדל ביניהם?**
5. **למה "באר שבע" דוקא ומה ההבדל בין יום זה לשון פסוצה או מספר שבע?**